

اصول مدیریت واردات در

کشورهای توسعه یافته

کمیسیون مدیریت واردات

دبیرخانه کمیسیون های تخصصی

عنوان گزارش: اصول مدیریت واردات در کشورهای توسعه یافته

کمیسیون: مدیریت واردات

تهیه کننده: جلیل علی پور

اعضای کمیته پژوهشی دبیرخانه: مهدی تاجیک - هما شریفی - راحله بختیاری - حمیدرضا قاسمی

ویراستار: پریسا فتوحی

انتشار: دبیرخانه کمیسیون های تخصصی اتاق ایران

شماره گزارش: ۱۸۹۷۲۱

تابستان ۹۷

فهرست مطالب

۳	۱- مقدمه.
۲۰	۲- سیر تاریخی تجارت در سال‌های اخیر.
۵	۳- سازمان تجارت جهانی.
۵۰	۳-۱- قوانین بنیادین سازمان تجارت جهانی..
۶	۳-۲- توافقنامه‌های سازمان تجارت جهانی...
۱۲	۴- مولفه‌های موثر بر واردات....
۱۳	۵- ابزارهای کنترل واردات...
۱۴	۵-۱- ابزارهای غیر تعرفه‌ای.
۱۷	۵-۲- ابزارهای تعرفه‌ای..
۱۹۰	۵-۲-۱- نمونه موردی: وضع تعرفه بر واردات فولاد و آلومینیوم به آمریکا.
۲۵۰	۷- جمع بندی..
۲۷	۶- منابع...

۱- مقدمه

تجارت در دنیای مدرن نقش کلیدی در رشد و توسعه کشورها ایفا می‌نماید، بطوریکه هیچ کشوری توانایی تامین تمامی نیازهای خود، با توجه به صرفه اقتصادی، را ندارد. در نتیجه مسئله تجارت و داد و ستد بین کشورها مطرح می‌گردد که باعث طرح تراز تجاری برای هر کشور شده است. این تراز که از دو متغیر صادرات و واردات تشکیل شده، همواره مورد توجه همه کشورها بوده است بطوریکه از آن به عنوان تعادل خارجی یاد می‌شود.

در قالب ساختار کنونی اقتصاد جهانی و تجارت بین‌المللی، واردات تاثیر بسزایی بر استراتژی‌های اقتصادی کشورها می‌گذارد. این متغیر با تاثیر بر تولید ناخالص داخلی و به عنوان یکی از مهمترین پرداخت‌های هر کشور، نقش مهمی در ایجاد تعادل خارجی دارد. همچنین این ابزار، زمینه بهره‌گیری از منابع و یادگیری دانش و تکنیک‌های بروز را فراهم می‌آورد. لذا مدیریت واردات و شناخت ابزارهای کنترلی این حوزه بویژه در کشورهای توسعه یافته بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

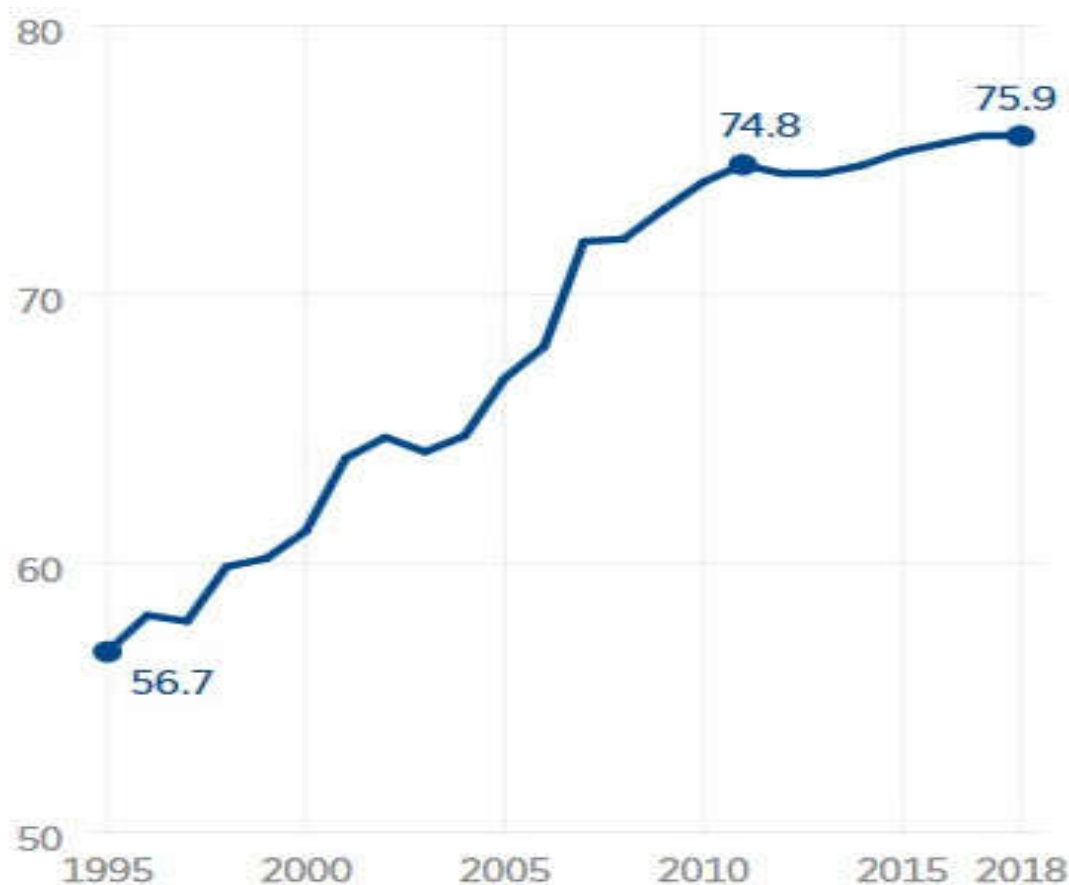
در این بررسی تلاش می‌گردد قوانین و مقررات بین‌المللی این حوزه به طور خلاصه بررسی شده و مبانی و ابزارهای کنترلی و نظارتی به منظور مدیریت واردات در کشورهای صنعتی مورد مطالعه قرار گیرد. برای این منظور، کشور امریکا به عنوان یکی از حامیان اصلی تجارت آزاد مورد توجه خواهد بود. در پایان نیز سعی خواهد شد با جمع‌بندی مطالب، پیشنهاداتی برای بهبود روند واردات در کشور عزیزمان ایران عرضه گردد.

۲- سیر تاریخی تجارت در سالهای اخیر

تجارت جهانی طی دهه‌های اخیر شاهد تغییرات چشمگیری بوده است که زمینه سازماندهی و نظامند شدن داد و ستدهای فرامرزی را فراهم آورده است. شروع این تغییرات با فعالیت توافقنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) در سال ۱۹۴۵ آغاز شد. این توافقنامه که کشورهای شرکت کننده در آن «طرف قرارداد» خوانده می‌شدند، سعی در کاهش موانع تجاری، حل مناقشات تجاری عدم تبعیض در تجارت و صدور قوانین مربوط به واردات و صادرات داشت. اما بدلیل عدم تصویب از سوی کشور آمریکا هرگز شکل حقیقی به خود نگرفت و به صورت غیر رسمی به کار خود ادامه داد.

در سال ۱۹۸۲ کشور آمریکا با ارائه لایحه ای جدید در نشست توافقنامه عمومی تعرفه و تجارت زمینه ایجاد یک سازمان نظامند را فراهم نمود. تلاش‌ها برای توافق بر سر این لایحه در نهایت در نشست های اوروگوئه (۱۹۸۶-۱۹۹۵) به تاسیس سازمان تجارت جهانی منجر شد. تاسیس این سازمان پیامدهای مهمی از جمله کاهش تعرفه ها، قوانین جدید در خصوص رفتارهای غیرعادلانه تجاری، مکانیزم حل مناقشات چند جانبه و دیگر قوانین این حوزه را فراهم آورد. تصویر پایین به وضعیت شاخص آزادی اقتصادی بین کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی را پس از تشکیل این سازمان نشان می‌دهد.

روند تغییرات میانگین شاخص آزادی اقتصادی کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی از سال ۱۹۹۵ تا کنون

منبع: بنیاد هریتیج^۱

همانطور که ملاحظه می‌گردد طی حدود ۲۰ سال و پس از تاسیس سازمان تجارت جهانی، میانگین شاخص آزادی اقتصادی دنیا رشد قابل ملاحظه‌ای داشته و حدود بیست واحد افزایش یافته است که این روند نشان از تسهیل روند تجارت در سطح جهان دارد.

¹ 2018 Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation.

۳- سازمان تجارت جهانی

همانطور که قبلاً ذکر شد، سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ و پس از نشست‌های دور اوروگوئه تاسیس گردید. بر اساس آمار منتشر شده از سوی این سازمان تا سال ۲۰۱۶، ۱۶۴ کشور به این سازمان ملحق شده‌اند. با توجه به اینکه تمامی کشورهای صنعتی و توسعه یافته عضو این سازمان می‌باشند، مرور قوانین و مقررات این سازمان در خصوص واردات ضروری می‌نماید.

۳-۱- قوانین بنیادین سازمان تجارت جهانی در خصوص واردات

ساختار کلی تجارت آزاد در سازمان تجارت جهانی بر چهار قانون پایه و ساده استوار شده است. این قوانین متاثر از قوانین توافقنامه عمومی تعرفه و تجارت به تصویب اعضای سازمان رسیده‌اند.

اولین قانون، با درک اهمیت تجارت آزاد به کشورهای عضو اجازه می‌دهد که از تولیدات داخلی خود در مقابل محصولات خارجی حمایت نمایند، به شرط آنکه این حمایت‌ها صرفاً از طریق تعرفه و در سطح پایین اجرا شود. برای این منظور، این قانون کشورها را از کاربرد محدودیت‌های کمی مگر در موارد خاص منع می‌کند.

دومین قانون، کاهش اجباری تعرفه‌ها و سایر اقدامات اعمال شده کشورها جهت حمایت از محصولات داخلی خود و در صورت امکان حذف آن‌ها از راه مذاکره با کشورهای عضو و ملزم ساختن تعرفه‌های کاهش یافته به عدم هر گونه افزایش احتمالی است. در واقع، هر یک از کشورهای عضو دارای جدولی جداگانه هستند که نرخ‌های تعرفه‌ای توافق شده در این جداول قرار گرفته و کشورها متعهد می‌گردند تا این نرخ‌ها را اجرایی و تثبیت نمایند. بیش از ۹۸ درصد از واردات کشورهای توسعه یافته در بخش صنعت بر اساس نرخ‌های مورد توافق و تثبیت شده انجام می‌گیرد. به منظور کاهش و تثبیت تعرفه‌ها، اصل منافع متقابل و معامله به مثل^۲ مورد قبول کشورهای عضو قرار گرفته است. طبق این اصل، کشوری که خواستار دسترسی به بازارهای کشورهای دیگر از طریق کاهش تعرفه‌ها یا حذف سایر موانع نظیر موانع کمی است، باید به طور متقابل آماده واگذاری امتیازات تعرفه‌ای و سایر امتیازات معادل باشد.

سومین قانون بنیادین سازمان تجارت جهانی، که بر مبنای آن تجارت نباید تبعیض آمیز باشد، به اصل کامل‌الوداد مشهور است. بر اساس این اصل اگر یکی از کشورهای عضو به کشور دیگری تعرفه یا امتیازی برای محصولی اعطا کند، این تعرفه یا امتیاز بی‌درنگ و بدون قید و شرط برای کالاهای مشابه سایر کشورهای عضو نیز قابل تسری می‌باشد. بطور مثال، اگر کشور الف در مذاکرات مربوط به واردات چای از کشور ب بپذیرد که حقوق گمرکی آن را از ۱۰ به ۵ درصد کاهش دهد، نرخ کاهش یافته باید به تمامی کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی نیز تعمیم یابد. این اصل به جز تعرفه‌ها، در خصوص تمامی هزینه‌های مربوط به صادرات و واردات، نحوه برقراری تعرفه‌های گمرکی و هزینه‌های مربوطه، قوانین و تشریفات مربوط به واردات و صادرات، مالیاتهای داخلی و هزینه‌های مربوط به کالاهای وارداتی و قوانین و مقررات و الزامات موثر بر فروش آنها و نظارت بر محدودیت‌های کمی قابل اجرا است. بنابراین کشورهای عضو با قبول اصل کامل‌الوداد متعهد گردیده‌اند نه تنها بین یکدیگر تبعیض قائل نشوند، بلکه در تمامی جوانب مربوط به تجارت خارجی رفتار یکسانی با یکدیگر داشته باشند. البته باید توجه داشت که کشورهای عضو توافق‌های منطقه‌ای از این اصل مستثنی هستند، به شرط آنکه اعضای این توافق نامه‌ها تمامی تعرفه‌های و سایر موانع تجاری موثر بر تجارت خود با یکدیگر را برطرف سازند. همچنین استفاده از این توافق نامه‌ها نباید موانع جدیدی برای تجارت با سایر کشورها ایجاد کند.

کشورهای توسعه یافته علاوه بر توافق‌های دوطرفه نظیر اتحادیه‌های گمرکی یا مناطق آزاد تجاری، از توافق‌های یک جانبه نیز استفاده می‌کنند. بر اساس این توافق‌نامه‌ها، واردات از تمام یا برخی از کشورهای در حال توسعه بصورت معاف از حقوق گمرکی انجام می‌پذیرد. به طور مثال، کشورهای اتحادیه اروپا بر اساس کنوانسیون لوم (Lome Convention) که تا سال ۲۰۰۵ اعتبار داشته است، می‌توانستند از کشورهای در حال توسعه یا کمتر توسعه یافته آفریقا، حوزه کارائیب، آسیا و اقیانوسیه به صورت معاف از حقوق گمرکی کالا وارد نمایند.

قانون چهارم که مکمل اصل کامل‌الوداد است به عنوان اصل رفتار ملی شناخته می‌شود. طبق این اصل، با محصولات وارداتی، پس از پرداخت حقوق گمرکی و هزینه‌های مربوطه نباید رفتار نامطلوبی در مقایسه با محصولات تولید داخلی به عمل آید. به عبارت دیگر، کشورها مجاز نیستند که مالیاتی بیش از آنچه برای محصولات مشابه داخلی صادق است را بر محصولات وارداتی وضع نمایند. همچنین مقررات موثر بر خرید و فروش در بازار داخلی را نمی‌توان با شدت بیشتری برای محصولات وارداتی بکار برد.

² Principle of reciprocity and mutual advantage

۲-۳- موافقت‌نامه‌ها و سایر مقررات

علاوه بر قوانین پایه‌ای، سازمان تجارت جهانی در خصوص مسائل دیگری همچون استانداردهای وارداتی، اعطای یارانه به کالاهای صنعتی، محدودیت‌های وارداتی در مواقع اضطراری، شیوه‌های غیر منصفانه تجاری، واردات کالاهای کشاورزی، منسوجات و پوشاک و غیره نیز قوانین روشنی وضع نموده است که در ادامه به مهمترین موارد آن اشاره می‌گردد.

۱-۲-۳- استانداردهای اجباری و مقررات بهداشتی

معمولا کشورها به منظور حفظ سلامتی و امنیت مردم یا محیط زیست خود، استانداردهای اجباری برای کالاهای وارداتی قرار می‌دهند. به عبارت دیگر، هدف این مقررات جلوگیری از ورود کالاهای بی کیفیت و یا بیماری‌ها و آفات به کشور وارد کننده است. موافقت‌نامه موانع فنی تجارت تصریح می‌کند که کشورها بایستی طوری این استانداردها را بکار بگیرند که هیچ گونه مانع غیر ضروری برای تجارت بین المللی ایجاد ننماید. همچنین این استانداردها باید بر اساس اصول و اطلاعات علمی استوار باشد. نکته مهم در مورد تاکید این موافقت‌نامه، عدم تبعیض بین کالاهای داخلی و وارداتی در دریافت نوع استانداردها است. به عبارت دیگر، کشورها بایستی کالاهای وارداتی را همانند کالاهای تولید داخلی با استانداردهای اجباری کیفی، بهداشتی و ایمنی تطبیق دهند و رفتار مشابهی داشته باشند.

به منظور جلوگیری از پیچیدگی‌ها و هزینه‌های ناشی از وجود استانداردهای متفاوت و خاص هر کشور که در برخی موارد زمینه غرض ورزی و جلوگیری از ورود برخی کالاها را به کشورها فراهم می‌آورد، استانداردهای بین المللی و یکنواخت ارائه شده است. مسئولیت فعالیت‌های همه بخش‌های صنعتی و فن آوری بر عهده سازمان بین المللی استاندارد^۳ گذارده شده است. برای این منظور موافقت‌نامه موانع فنی تجارت^۴ اجباری گشته است که در بردارنده مقررات بین المللی در خصوص استانداردهای کالاها و شیوه‌های مربوط به تشخیص انطباق آن‌ها با این استانداردها است. در این موافقت‌نامه عبارت «مقررات فنی» برای آن دسته از استانداردهایی بکار می‌رود که انطباق با آن‌ها اجباری است و عبارت «استانداردها» نیز برای استانداردهای اختیاری استفاده می‌گردد. عبارتهای مورد اشاره شامل موارد زیر هستند:

- مشخصات کالاها بویژه در ارتباط با کیفیت آن‌ها
- روش‌ها و فرآیندهای تولید که بر روی مشخصات کالاها موثرند
- علائم و نشانه‌ها
- شرایط بسته بندی و برجسب زنی کالاها

۲-۲-۳- موافقت‌نامه روش‌های صدور مجوزهای وارداتی

روش‌های ملی صدور مجوزهای وارداتی، بویژه اگر غیر شفاف یا دارای تاخیرهای غیر ضروری باشند، واردات را با تنگناهای زیادی مواجه می‌سازند. مطابق با موافقت‌نامه روش‌های صدور مجوز، مجوزهای وارداتی به دو گروه خودکار و غیر خودکار تقسیم می‌شوند که باید ویژگی‌های زیر را داشته باشند: شفاف و قابل پیش بینی بوده، نباید بیش از میزان لازم واردکنندگان را دچار زحمت نمایند و بایستی واردکنندگان و عرضه کنندگان خارجی را در قبال تاخیرهای غیر ضروری و اقدامات ساختگی حمایت کنند.

مجوزهای خودکار حداکثر بایستی ظرف ۱۰ روز کاری از تاریخ دریافت درخواست و مجوزهای غیر خودکار که معمولا برای کنترل محدودیت‌های مقداری به کار برده می‌شوند، در صورت استفاده از اولویت تاریخی حداکثر تا ۳۰ روز و در غیر این صورت ظرف ۶۰ روز از تاریخ دریافت درخواست صادر شوند.

در واقع هدف اصلی قوانین توزیع مجوزها، رفع مشکلات واقعی واردکنندگان است. به عنوان اصلی کلی، مجوزها باید برای واردکنندگانی صادر گردند که در گذشته بهترین بهره‌بردار را از مجوزها بعمل آورده‌اند. ضمنا باید توجه شود، واردکنندگانی که به دلایل منطقی از مجوزهای خود استفاده نکرده‌اند از طریق امتناع از صدور مجوز یا کاهش ارزش یا مقدار مجوز تنبیه نشوند.

۳-۲-۳- موافقت‌نامه یارانه‌ها و اقدامات تلافی جویانه

³ International Standardization Organization

⁴ Agreement on Technical Barriers to Trade

موافقت نامه یارانه ها و اقدامات تلافی جویانه (SCM) که قوانین پیچیده‌ای دارد، به این نکته توجه دارد که دولت‌ها از یارانه‌ها به شیوه‌های گوناگونی استفاده می‌کنند. لذا این موافقت نامه حقوق دولت‌ها را در خصوص اعطای یارانه‌ها که اثرات نامطلوبی بر تجارت می‌گذارد، محدود می‌نماید. طبق این موافقت نامه، یارانه‌ها به دو دسته مجاز و ممنوع تقسیم می‌گردند. این قانون شامل تمامی کشورهای صنعتی و در حال توسعه، به جز کشورهایی با درآمد ناخالص ملی سرانه کمتر از ۱۰۰۰ دلار، می‌گردد. چنانچه یارانه‌های پرداختی یک کشور، صنایع داخلی کشور واردکننده را متضرر نماید، آن کشور می‌تواند اقدامات تلافی جویانه‌ای انجام دهد. البته این اقدامات باید بر اساس تحقیقات صحیح و بدون غرض ورزی انجام پذیرد.

۳-۲-۱- یارانه های ممنوع^۵ (یارانه های قرمز)

- یارانه هایی که به عمل صدور متکی هستند:

این یارانه‌ها شامل یارانه‌های مستقیمی که بر مبنای عملکرد صادرات پرداخت می‌شوند، پرداخت جوایز صادراتی، معافیت از مالیات‌های مستقیم، معافیت و بخشودگی مالیات‌های غیرمستقیم کالاهای صادر شده بیش از میزان متعلقه در صورتی که به مصرف داخلی رسیده باشند، بخشودگی یا استرداد مواد مصرفی به کار رفته در تولید کالاهای صادراتی بیش از میزان تعلق گرفته و برنامه‌های ضمانت صادرات با نرخ‌های بالاتری که جهت پوشش هزینه‌های بلند مدت برنامه کافی نباشند، می‌گردد.

- یارانه‌هایی که به استفاده از کالاهای داخلی نسبت به کالاهای وارداتی مربوط می‌شود.
- ارائه اعتبارات صادراتی با نرخ کمتر از نرخ هزینه‌های استقراض دولتی در صورتی که مزایای مادی مربوط به شرایط اعتباری صادرات تضمین شده باشند.

۳-۲-۲- یارانه های مجاز^۶

در برخی موارد دولت‌ها اجازه دارند به صنایع یارانه پرداخت نمایند. این یارانه‌ها به دو گروه یارانه‌های قابل پیگرد (یارانه‌های زرد) و یارانه‌های غیر قابل پیگرد (یارانه‌های سبز) تقسیم می‌شوند. این تقسیم بندی شباهت زیادی به چراغ‌های راهنمایی کنترل ترافیک دارد. بطور کلی یارانه‌های زرد و سبز با استفاده از مفهوم خصوصیت از یکدیگر جدا می‌گردند. به یارانه‌ای خاص گفته می‌شود که محدوده شمول آن از موارد زیر فراتر نرود:

- یک شرکت یا گروهی از شرکت‌ها
- یک بخش صنعتی یا گروهی از صنایع
- یک منطقه جغرافیایی مشخص که در قلمرو صلاحیت مقام اعطا کننده یارانه باشد.

اگر این یارانه‌های خاص به منافع سایر اعضا آسیب وارد نماید در گروه یارانه‌های قابل پیگرد قرار می‌گیرد. این صدمات به صورت زیر طبقه بندی می‌گردند:

- جانبداری جدی از صنایع داخلی
- آسیب رسانی به صنایع داخلی کشور وارد کننده
- خنثی سازی و آسیب رسانی به مزایای تعرفه‌های تثبیت شده

معیار آسیب دیدن کشورهای واردکننده به صورت زیر است:

- میزان یارانه‌های پرداختی از ۵ درصد کل ارزش کالا تجاوز کند.
- یارانه‌ها ضررهای عملیاتی صنعت مورد نظر را جبران کنند.
- غیر از اقدامات موردی، یارانه‌ها ضررهای شرکت‌ها را جبران نمایند.

⁵ Prohibited Subsidies

⁶ Permissible Subsidies

- دولت‌ها مستقیماً نسبت به بخشش بدهی‌ها اقدام کنند.

تمامی یارانه‌های خاص به استثنای برخی از موارد محدود، آنها که خاص نیستند و یارانه‌های قابل پیگرد، غیر قابل پیگرد محسوب می‌گردند. بنابراین یارانه‌های پرداختی دولت به شرکت‌هایی با سائز کوچک و متوسط بر اساس اندازه و تعداد کارکنان غیر قابل پیگرد تلقی می‌شوند. علاوه بر این یارانه‌های معینی، خاص و غیر قابل پیگرد محسوب می‌شوند، مشروط بر اینکه شرایط اعطای آنها با قوانین موافقت‌نامه منطبق باشد. این یارانه‌ها عبارت‌اند از:

- یارانه‌های مربوط به فعالیت‌های تحقیقاتی شرکت‌ها
- یارانه‌های مربوط به سازگار نمودن تسهیلات تولیدی با الزامات زیست‌محیطی، مشروط بر اینکه یارانه مزبور صرفاً برای یک بار و بدون تکرار پرداخت شده و تا ۲۰ درصد از هزینه‌های سازگاری را شامل شود
- یارانه‌هایی که جهت کمک به توسعه صنایع در مناطق محروم پرداخت می‌گردد، مشروط بر اینکه شرایط خاصی رعایت شده باشد.

کشورهای واردکننده مجاز به وضع حقوق گمرکی تلافی‌جویانه بر واردات محصولات بهره‌مند از یارانه‌های سبز نیستند.

۳-۲-۴- وضع اقدامات حفاظتی در مواقع اضطراری

اگر کشورهای واردکننده در پی تحقیقات مقامات ذی صلاح دریابند که افزایش واردات کالای خاصی (به طور مطلق یا در ارتباط با تولیدات داخلی) صدمات جدی را متوجه صنایع و تولیدکنندگان داخلی یا کالاهای رقابتی می‌نماید، بر اساس این موافقت‌نامه می‌توانند طی یک دوره موقتی نسبت به محدودیت آن کالا اقدام نمایند. این اقدامات براساس اصل کامله‌الوداد جهت واردات از تمامی کشورها است و به صورت افزایش تعرفه‌ها بیش از نرخ‌های تثبیت شده یا وضع محدودیت‌های کمی، اعمال می‌شود. هدف اصلی این گونه اقدامات حفاظتی موقتی، آماده نمودن صنایع آسیب‌پذیر جهت رویارویی با رقابت فزاینده پس از برداشت محدودیت‌ها است. طبق این موافقت‌نامه این محدودیت‌ها حداکثر برای یک دوره موقتی هشت ساله برای یک کالا قابل استفاده بوده که برای کشورهای در حال توسعه به مدت ده سال قابل تمدید است.

بر اساس این موافقت‌نامه، اقدامات حفاظتی را صرفاً پس از تایید مقامات تحقیقاتی در ارتباط با موارد زیر می‌توان اعمال کرد:

- روند افزایش واردات کالاها (به طور مطلق یا نسبی در مقایسه با تولیدات داخلی)
- واردات کالاها طوری باشد که صدمات جدی یا صدمات احتمالی تولیدکنندگان محصولات رقابتی را به طور مستقیم یا غیر مستقیم در بر داشته باشد.

عبارت صدمات جدی (Serious Injury) به آسیب‌های کلی وارد بر صنایع داخلی اطلاق می‌شود و باید یقین حاصل شود که واردات باعث بروز چنین صدمات جدی می‌گردد. به عبارت دیگر کاربرد تدابیر حفاظتی جهت محدودیت واردات بدلیل عدم توانایی برخی از واردکنندگان در رقابت با کالاهای وارداتی ممکن نیست. برای این منظور، کشورهای عضو باید مقامات تحقیقاتی و شیوه انتشار نتایج را تعیین نمایند.

۳-۲-۵- حقوق گمرکی تلافی‌جویانه و ضد دامپینگ

بر اساس قوانین سازمان تجارت جهانی، شیوه‌های غیر منصفانه که شرایط رقابت را بر هم می‌زنند به دو گونه تقسیم می‌شوند. در شیوه نخست جهت تولید کالای صادراتی از یارانه استفاده می‌شود و در روش دوم کالای صادراتی جهت نفوذ در بازارهای خارجی اقدام به دامپینگ می‌نماید. به بیان دیگر، با این اقدامات، قیمت صادراتی فروش این کالاها از قیمت فروش آنها در کشور تولیدکننده کمتر خواهد بود. برای اثبات این شیوه‌های غیرمنصفانه صرفاً صنایع متضرر کشور واردکننده می‌توانند درخواست انجام تحقیقات نمایند. این صنایع برای درخواست تحقیقات باید شرایط زیر را داشته باشند:

- تولیدکنندگان حامی وضع حقوق گمرکی باید بیش از ۵۰ درصد تولیدات تولیدکنندگان مخالف یا موافق درخواست را در اختیار داشته باشند (سهام تولیدکنندگان ممتنع قبل از محاسبه حذف می‌گردد).
- تولیدکنندگان حامی وضع حقوق گمرکی باید حداقل ۲۵ درصد کل تولید صنعت مربوطه را در دست داشته باشند.

باید توجه داشت که با توجه به میزان اقدامات غیر منصفانه صادرکننده، میزان حقوق گمرکی وضع شده در کشور واردکننده متغیر خواهد بود. این مسئله هنگامی که تعداد صادر کنندگان و تولیدکنندگان بسیار زیاد باشند غیر ممکن می‌گردد. لذا مقامات تحقیق کننده می‌توانند حقوق گمرکی را بر مبنای نمونه آماری معتبر یا بیشترین حجم صادرات کشور مورد نظر تعیین نمایند.

۳-۲-۶- دیگر موافقت‌نامه‌ها

سازمان تجارت جهانی موافقت‌نامه‌های دیگری را نیز به تصویب رسانده است که از مهمترین آن‌ها می‌توان به موافقت‌نامه محصولات کشاورزی، تجارت خدمات و حقوق مالکیت فکری اشاره نمود.

بحث مربوط به تجارت محصولات کشاورزی رابطه نزدیکی با محصولات صنعتی داشته و همچنین در این موافقت‌نامه قوانین پایه ای تجارت و موافقت‌نامه استانداردها و اصول بهداشتی مورد تاکید قرار گرفته است.

بر اساس موافقت‌نامه تجارت خدمات کشورهای عضو باید از طریق ایجاد مراکز تماس اطلاعات مهم مورد نیاز سایر کشورها در خصوص قوانین و مقررات بخش‌های خدماتی را در اختیار متقاضیان قرار دهند. همچنین دریافت مجوزهای ارائه خدمات براساس توافقات دو یا چند جانبه بین کشورها انجام می‌پذیرد. نکته مهم دیگر، عدم دریافت حقوق گمرکی و تعرفه‌ای از صنایع خدماتی و رفتار مشابه با بخش خدماتی داخلی، می‌باشد. در موافقت‌نامه حقوق مالکیت فکری، به منظور جلوگیری از گسترش کالاهای جعلی و تقلبی و همچنین استاندارد سازی حقوق مربوط به مالکیت فکری، مکانیسم‌هایی بر اساس کنوانسیون‌های حقوق مالکیت فکری بنا شده که شامل مواردی همچون حق امتیاز (Patent)، حق چاپ (Copyright and related rights)، مارک‌های تجاری (Trademarks)، طرح‌های صنعتی (Industrial designs)، نقشه‌های مربوط به مدارهای مجتمع یا آی.سی.ها (Layout- designs of integrated circuits)، اشارات جغرافیایی (Geographical indication) و اطلاعات افشا نشده (Undisclosed information) می‌گردد.

۴- مولفه‌های موثر بر واردات

مولفه‌های زیادی در واردات کالاها، از تصمیمات سیاسی و سلاقی تا متغیرهای اقتصادی در واردات کالا و خدمات موثراند. بدون شک وجود یا عدم وجود مزیت‌های مطلق و نسبی به عنوان اولین و اساسی ترین اصل انتخاب کالاهای وارداتی مطرح است. همچنین در بین متغیرهای اقتصادی، بر اساس تحقیقات لاتز^۷، درآمد سرانه و جمعیت کشورها نقش و اهمیت پر رنگ‌تری دارند. با فرض ثابت بودن سایر عوامل، کشوری که درآمد سرانه بالاتری دارد می‌تواند واردات بالاتری به ازای هر شخص داشته باشد. کشورهای بزرگتر از لحاظ جمعیت میل کمتری به واردات دارند، چرا که آن‌ها خواستار صنایع متنوع در کشورشان هستند. از این رو جذب سرمایه در این کشورها بیشتر خواهد بود. این دیدگاه را می‌توان در دو کشور آمریکا و ژاپن جستجو نمود که هر دوی آن‌ها حجم واردات کمتری نسبت به کشورهای مثل هلند و بلژیک دارند.

از نظر دیاک^۸ سطح واردات تابع عوامل دیگری نیز هست. قیمت واردات تعیین شده به ارز خارجی، نرخ تغییر قیمت ارز و نیز قیمت کالاهای داخلی به نسبت کالاهای خارجی از این جمله‌اند. تاثیرات نرخ ارز و قیمت‌های نسبی بر حجم واردات روشن و قابل پیش بینی اند. افزایش نرخ ارز باعث افزایش قیمت کالاهای وارداتی شده و مانعی بر تقاضای واردات محسوب می‌گردد. حال آنکه افزایش قیمت کالاهای داخلی نسبت به محصولات وارداتی نتیجه‌ای معکوس خواهد داشت.

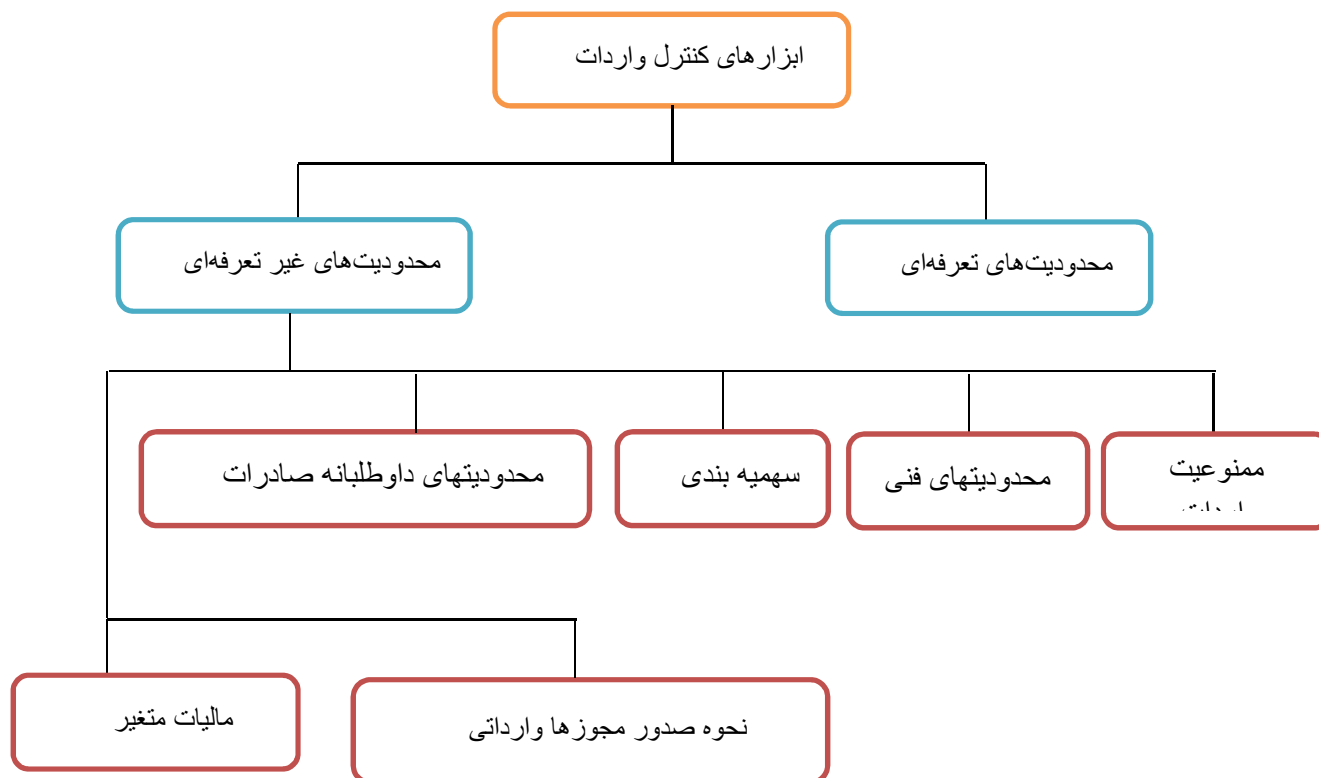
متغیرهای یاد شده علاوه بر تاثیر بر سطح واردات، بر سایر بخش‌های اقتصادی و حتی اجتماعی یا سیاسی نیز موثر هستند و نقش کلیدی ایفا می‌نمایند. لذا دست‌کاری این متغیرها صرفاً برای تعدیل واردات منطقی نمی‌باشد. برای این منظور ابزارهای جزئی دیگری را می‌توان بکار برد که در ادامه به آن می‌پردازیم.

۵- ابزارهای کنترل واردات

کنترل و مدیریت واردات در کشورهای مختلف با استفاده از ابزارهای مختلفی صورت می‌پذیرد. علاوه بر تعرفه‌ها که مهم‌ترین و رایج‌ترین ابزار محسوب می‌گردد، روش‌های غیر تعرفه‌ای همانند محدودیت‌های کمی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. در ادامه این ابزارها بررسی می‌گردد.

⁷ Lutz

⁸ Deyak et al.

۵-۱- ابزارهای غیر تعرفه‌ای

محدودیت‌های غیر تعرفه‌ای شامل ممنوعیت واردات، سهمیه بندی واردات و محدودیت‌های فنی و استانداردهای خاص در واردات، صدور مجوز بصورت غیر خودکار، محدودیت‌های داوطلبانه صادرات و مالیات‌های متغیر می‌باشند. در واقع دولت می‌تواند در حیطه محدودیت‌های غیر تعرفه‌ای، با وضع قوانینی، واردات یک کالا را ممنوع کند یا با ایجاد سهمیه‌بندی، واردات یک کالا را کنترل و محدود نماید. همچنین ایجاد روندها و پروسه‌های طولانی نیز به محدود نمودن واردات کمک می‌نماید.

ممنوعیت واردات

بر اساس قوانین خاص هر کشور برخی از کالاها اجازه ورود ندارند. به عنوان مثال اداره گمرک و حفاظت مرزی آمریکا (U.S Customs and Border Protection) ممنوعیت واردات را به کالاهایی اطلاق می‌نماید که بر سلامت، امنیت و محیط زیست تأثیر منفی داشته و بر اساس قانون ممنوع اعلام شده‌اند. کالاهایی همچون اسباب‌بازی‌های خطرناک، خودروهایی که امنیت سرنشینان را به خطر می‌اندازند، گوشت حیوانات غیر اهلی و مواد غیرقانونی مانند مواد مخدر در این دسته قرار دارند.

محدودیت‌های فنی

محدودیت‌های فنی مشخصات محصول یا فرآیندها و روش‌های تولید را مشخص می‌نماید. همچنین این محدودیت‌ها می‌تواند شامل نمادها، اصطلاحات فنی، بسته بندی، علامت‌گذاری و یا الزامات برچسب زنی یک محصول گردد. به طور مثال، پوست، خز و پشم در مبادی ورودی کشور آمریکا باید برچسب زده شوند. این برچسب‌ها باید مشخصات محصول و کشور صادر کننده را به زبان انگلیسی نشان دهند. در خصوص محدودیت‌های فنی و استاندارد‌ها، همان‌طور که قبلاً ذکر شد، سازمان بین‌المللی استاندارد (ISO) برای یکپارچه سازی استانداردها اقدام نموده است. کشورها می‌توانند واردات کالاها را مشروط به دریافت این گواهینامه‌ها نموده و از این طریق مانع ورود کالاهای بدون کیفیت شوند.

سهیمیه بندی

سهیمیه بندی یک محدودیت حداکثری است که به صورت مقدار یا واحدهای فیزیکی بر واردات یک محصول در یک بازه زمانی معین اعمال می‌گردد و ممکن است تمامی کشورهای صادرکننده یا تنها برخی از این کشورها شود. سهمیه بندی به دو صورت می‌تواند انجام گیرد. در

نوع اول یا سهمیه بندی مطلق، پس از رسیدن مقدار یارزش واردات یک کالا به حداکثر تعیین شده در دوره زمانی معین، واردات آن محصول ممنوع شده و واردکننده حق واردات نخواهد داشت. در نوع دوم با رسیدن به حد نصاب تعیین شده، واردات ممنوع نمی‌گردد، اما تعرفه های گمرکی به صورت تصاعدی افزایش خواهد یافت. به طور مثال ایالات متحده امریکا یک سهمیه بندی مطلق بر واردات محصولات لبنی وضع کرده که مجوزهای وارداتی به شرکت‌های خاص داده می‌شود که مجاز به واردات مقدار معینی از این محصول (بر اساس مقدار واردات قبلی خود) هستند. اما در مقابل واردات احشام با رسیدن به مقدار تعیین شده با تعرفه های تصاعدی مواجه می‌گردد.

محدودیت های داوطلبانه صادرات^۹

این ابزار که تقریباً مترادف با سهمیه بندی است، توافق‌نامه ای میان دو کشور صادرکننده و واردکننده است که میزان واردات را چه بر اساس مقدار یا ارزش در یک دوره زمانی محدود می‌سازد. عبارت داوطلبانه در اینجا تا حدودی همراه کننده است، چرا که در واقع در این روش کشور وارد کننده با اعمال فشار و برای احتراز از رعایت قوانین گات صادرات کشور مقابل را محدود می‌نماید. این روش که در دهه نود میلادی از سوی اتحادیه اروپا و آمریکا مورد استفاده قرار می‌گرفته است، با اصل عدم تبعیض در تضاد است. طبق گزارشات سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ بیش از ۲۰۰ نوع از این ترتیبات دو جانبه یا همه جانبه در خصوص کالاهای کشاورزی همچون گوشت و یا محصولات صنعتی منعقد شده است. این نوع ترتیبات با تاسیس سازمان تجارت جهانی و در پی تصویب موافقت‌نامه اقدامات حفاظتی تقریباً از بین رفته‌اند.

صدور مجوزهای وارداتی بطور غیر خودکار

در این روش با هدف کند نمودن روند واردات، مجوزها به صورت خودکار یا آزادانه صادر نمی‌شوند. این روش به دو صورت کلی اعمال می‌گردد. روش اول که مجوز گزینشی^{۱۰} نام دارد، زمانی اتفاق می‌افتد که دولت وارد کننده باید مجوز واردات کالایی خاص را تایید نماید؛ اما شرایط دقیق برای اطمینان از تایید مشخص نشده است. این روش اغلب برای کنترل و مدیریت محدودیت های کمی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در روش دوم صدور مجوزهای غیر خودکار، واردکننده باید شرایط خاصی همانند عملکرد حداقلی در صادرات یا خرید محصولات اعلام شده یا مورد نیاز داخلی را برآورده نماید.

طبق قوانین سازمان تجارت جهانی صدور مجوزهای غیر خودکار باید طی ۳۰ روز و یا نهایتاً تا ۶۰ روز انجام پذیرد. این دوره در مقایسه با صدور مجوزهای خودکار که طی ۱۰ روز مجوزهای مربوطه صادر می‌گردند، قابل ملاحظه است.

مالیات‌های متغیر بر واردات

مالیات های متغیر برای یکسان نمودن قیمت کالای وارداتی با محصولات داخلی بکار می‌رود. وقتی قیمت جهانی کالایی خاص کاهش می‌یابد، این مالیات‌های برای آن کالا افزایش می‌یابد. در نتیجه قیمت‌های داخلی هیچ‌گاه تحت تاثیر قیمت‌های جهانی قرار نخواهند گرفت. این روش در اتحادیه اروپا و برای حمایت کالاهای کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گرفته است.

۵-۲- محدودیت های تعرفه‌ای

یکی از بهترین و متداول‌ترین ابزارها در مدیریت واردات استفاده مناسب و مطلوب از نرخ های تعرفه است. از طریق افزایش یا کاهش نرخ های تعرفه دولت‌ها می‌توانند اهداف اقتصادی مورد نظر خود را محقق سازند. در این راستا تعیین نرخ های کمتر برای کالا و تجهیزات مورد استفاده در بخش تولیدی کالاهای اساسی و صنایع زیربنایی، تولیدات صادرات‌گرا و تعیین نرخهای تعرفه بیشتر برای کالاهای لوکس و غیرضروری و مصرفی می‌تواند مورد توجه و عمل قرار گیرد. وجود نرخ های تعرفه پلکانی مطابق با ملاحظات اقتصادی و حتی سیاسی و تقویت و حمایت بخش های مورد نظر در تمام جوامع امروزی امری مورد توجه می‌باشد.

محدودیت های تعرفه ای شامل تعرفه بر ارزش و تعرفه بر واحد کالاهای وارداتی است. اعمال تعرفه بر یک کالای وارداتی در واقع شبیه به ساز و کارهای مالیاتی عمل می‌کند. افزایش تعرفه بر یک کالای وارداتی از طریق افزایش قیمت آن کالا در داخل، موجب کاهش واردات آن کالا می‌شود.

⁹ Voluntary Export Restraints (VERs)

¹⁰ Discretionary licensing

۵-۳- اهداف اعمال محدودیت

وضع تعرفه بر کالاهای وارداتی و استفاده از ابزارهای غیر تعرفه‌ای می‌تواند با اهداف مختلفی صورت پذیرد. دلایلی همچون حمایت از صنایع نوپا و اشتغال، حمایت از مصرف کنندگان داخلی، امنیت داخلی و ...، که بطور مختصر به آن‌ها اشاره می‌گردد:

حمایت از اشتغال داخلی

واردات کالاها می‌تواند باعث تهدید و یا حتی ورشکستگی صنایع داخلی شود. طبیعتاً این امر منجر به اخراج و بیکاری نیروی کار داخلی و افزایش نارضایتی‌ها می‌گردد. بهره‌مندی از نیروی کار ارزان و ضعف یا نبود قوانین حمایت‌کننده از کارگران یا محیط زیست باعث کاهش هزینه‌های تولید گشته و نسبت به کالاهای داخلی با اقبال بیشتری همراه می‌گردد. وضع تعرفه بر این کالاها می‌تواند از نابودی این صنایع جلوگیری نماید.

حمایت از مصرف کنندگان

در برخی موارد دولت‌ها با نگاه بلندمدت و در نظر گرفتن سلامت جامعه ممکن است تعرفه بر واردات وضع نماید. به عنوان مثال مالیات بر واردات دخانیات یا فست فود با این هدف انجام می‌پذیرد.

حمایت از صنایع نوپا

یکی از مهم‌ترین دلایل وضع تعرفه بویژه در کشورهای در حال توسعه حمایت از صنایع نوپای داخلی است. این تعرفه‌ها قیمت تمام شده محصولات داخلی و خارجی را به یکدیگر نزدیک کرده و حداقل در سطح داخلی باعث حفظ سطح تقاضای این کالاها می‌گردد. انتقادی که همواره بر این نوع حمایت وارد است، دور شدن صنایع داخلی از فضای رقابتی است که در بلندمدت باعث از دست رفتن مزیت و حتی کیفیت این کالاها می‌گردد.

جنگ تجاری

گاهی اوقات وضع تعرفه بر کالاهای وارداتی اقدامی تلافی‌جویانه محسوب می‌گردد. این نوع موانع چه تعرفه‌ای و چه غیر تعرفه‌ای از سوی سازمان تجارت جهانی به شرط اثبات، نیز به رسمیت شناخته می‌شود. نمونه بارز این نوع اقدامات وضع تعرفه‌های گمرکی توسط کشور مکزیک بر واردات گوشت خوک از آمریکا در پاسخ به تصمیمات دولت ترامپ در خصوص افزایش تعرفه‌های واردات فولاد و آلومینیوم به این کشور است.

امنیت ملی

برخی از کالاها جنبه استراتژیک دارند و وابستگی به دیگر کشورها می‌تواند در مواقع حساس برای موجودیت دولت‌ها خطر آفرین باشد. وضع تعرفه بر این نوع کالاها حتی در بین کشورهای توسعه یافته نیز متداول است. حمایت از صنایع دفاعی مثال بارزی از این نوع حمایت‌ها می‌باشد. همچنین گاهی اوقات واردات یک محصول باعث از بین رفتن یک صنعت در کشور واردکننده می‌گردد. در این موارد نیز با توجه به قوانین سازمان تجارت جهانی، کشور واردکننده مجاز است بر آن محصول تعرفه وضع نموده و از صنایع داخلی حمایت نماید. با توجه به اینکه دو مورد اخیر در هفته‌های اخیر به صورت عملی در سطح جهان قابل مشاهده است و دستاویز دولت فعلی ایالات متحده آمریکا برای افزایش تعرفه‌های وارداتی فولاد و آلومینیوم شده است، در ادامه به این مسئله خواهیم پرداخت.

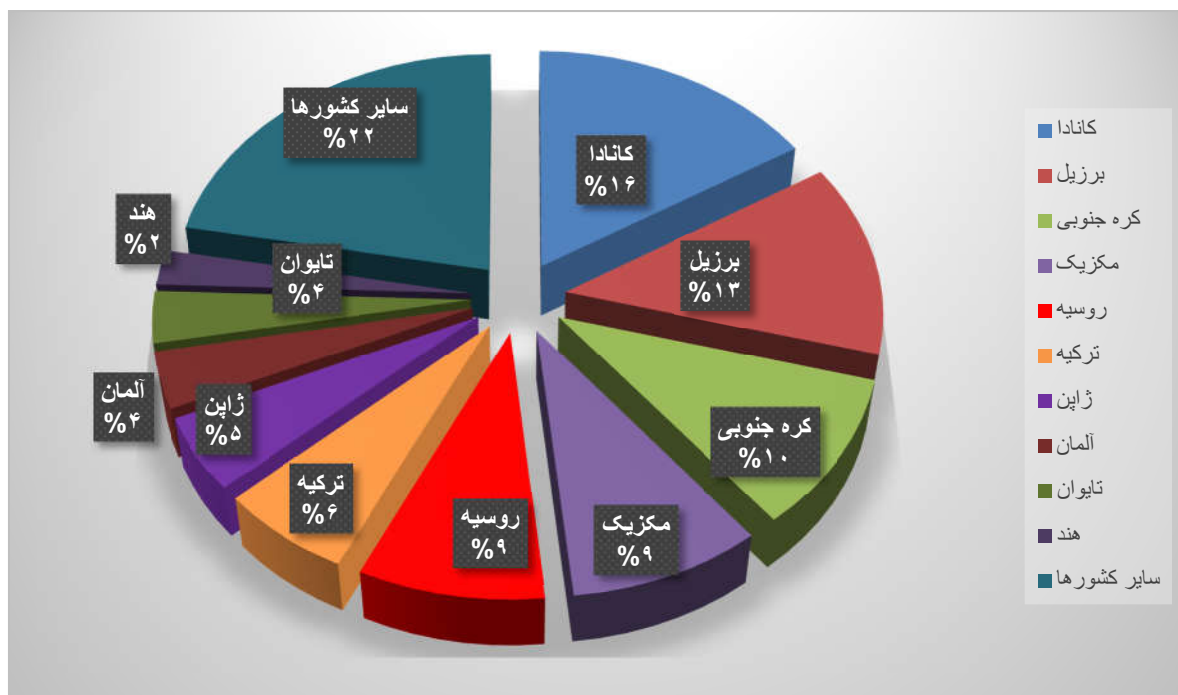
۵-۲-۱- نمونه موردی: وضع تعرفه بر واردات فولاد و آلومینیوم به آمریکا

وضع تعرفه بر واردات فولاد در کشور آمریکا مسبوق به سابقه بوده و در آخرین مورد، در سال ۲۰۰۱ این اتفاق برای حمایت از صنایع داخلی افتاده است. اما در جدیدترین اقدام، کشور آمریکا در ماه مارس ۲۰۱۸ قانونی وضع نمود که طبق آن تعرفه واردات فولاد و آلومینیوم به ۲۵ و ۱۰ درصد، از تمامی کشورها به جز اتحادیه اروپا، مکزیک، کانادا، برزیل، آرژانتین، و کره جنوبی افزایش می‌یافت. اما پس از گذشت کمتر از چند ماه، این قانون در تاریخ یکم می ۲۰۱۸ در مورد تمامی کشورها به جز کره جنوبی اجرایی گشت. این تصمیم در پی گزارش وزارت بازرگانی بود که به رئیس‌جمهور پیشنهاد می‌نمود با توجه به بخش ۲۳۲ (این بخش به وزیر بازرگانی این اجازه را می‌دهد تا در خصوص تاثیر واردات بر امنیت ملی آمریکا تحقیق نماید) قانون تجارت آمریکا مصوب ۱۹۶۲ تعرفه‌های جدیدی بر این محصولات برای حفظ امنیت ملی وضع نماید.

کره جنوبی با سهمیه‌ای معادل حداکثر ۷۰ درصد میانگین سه سال اخیر صادرات فولاد این کشور به آمریکا و پذیرش ۱۰ درصد افزایش تعرفه آلومینیوم موافقت نمود، اما اتحادیه اروپا، مکزیک و کانادا از قبول هرگونه قید و شرط سر باز زده و روند شکایت به سازمان تجارت جهانی را آغاز نموده‌اند.

تولید فولاد آمریکا در سال ۲۰۱۷ حدود ۸۲ میلیون تن بوده است و حدود ۳۶ میلیون تن نیز واردات صورت پذیرفته است. نمودار پایین سهم صادرات فولاد کشورهای مختلف به آمریکا را نشان می‌دهد:

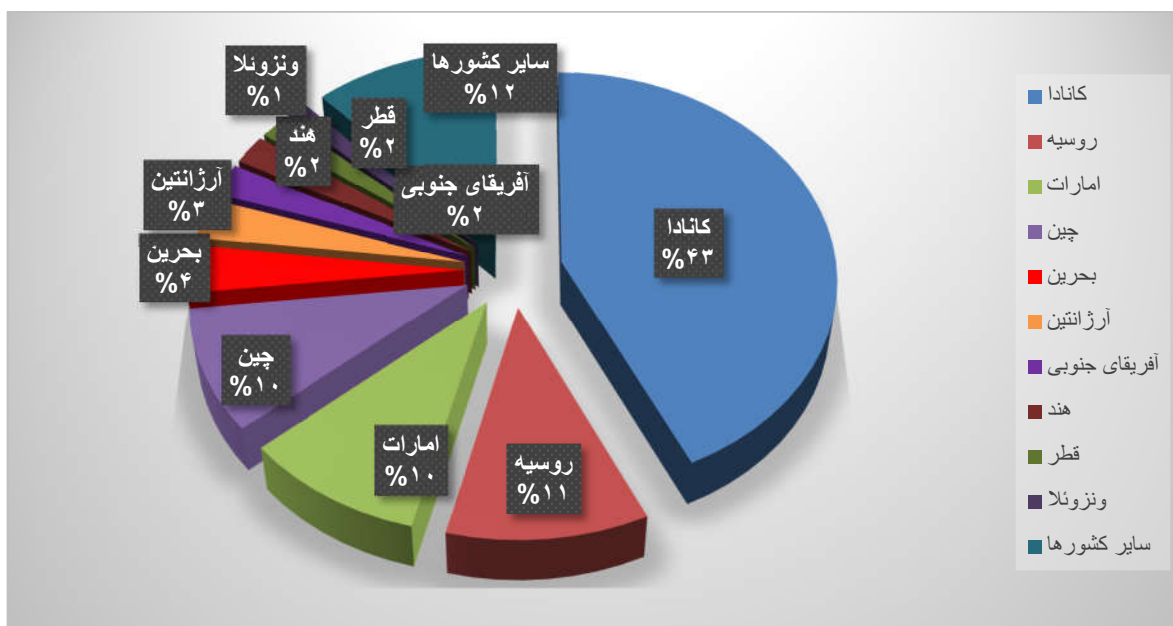
سهم صادرات فولاد کشورهای مختلف به آمریکا در سال ۲۰۱۷

همانطور که ملاحظه می‌گردد کشور کانادا با سهم ۱۶ درصدی، بزرگترین صادر کننده فولاد به ایالات متحده محسوب می‌گردد. پس از آن برزیل (۱۳ درصد)، کره جنوبی (۱۰ درصد)، مکزیک (۹ درصد) و روسیه (۹ درصد) چهار کشور بعدی هستند که مجموعاً این پنج کشور بیش از ۵۵ درصد واردات فولاد آمریکا را در ده ماهه اول سال ۲۰۱۷ داشته‌اند. نکته مهم دیگر این است که ده کشور اول، حدود ۸۰ درصد واردات فولاد آمریکا را به خود اختصاص داده‌اند.

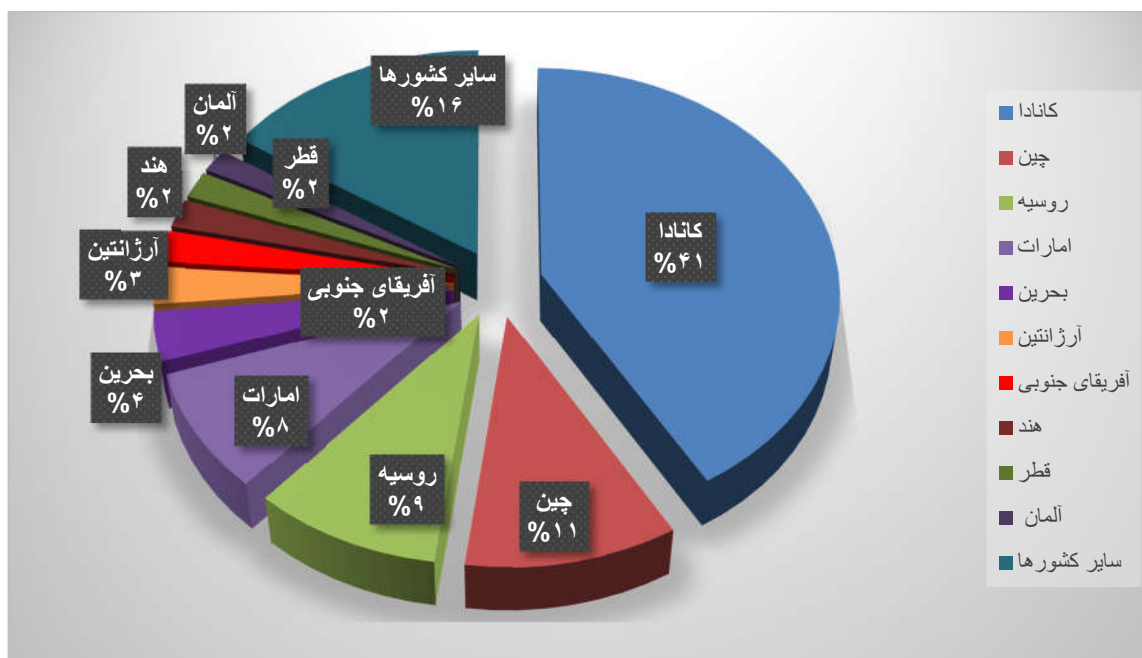
همچنین ۷۸۵ هزار تن آلومینیوم در داخل آمریکا در ده ماهه نخست ۲۰۱۷ تولید شده است و بیش از ۵,۷ میلیون تن نیز واردات انجام گرفته است. البته در خصوص آلومینیوم ارزش واردات نیز باید مورد توجه قرار گیرد. آمار ده ماهه نخست واردات آلومینیوم نشان می‌دهد که آمریکا مجموعاً نزدیک به ۱۴ میلیارد دلار واردات داشته است. نمودارهای زیر سهم هر کشور را به صورت مقدار و ارزش نشان می‌دهد.

سهم صادرات آلومینیوم به آمریکا بر اساس مقدار(تن) در ده ماه نخست ۲۰۱۷

سهم کانادا از مقدار آلومینیوم وارد شده به آمریکا در ده ماه اول ۲۰۱۷ نزدیک به ۴۵ درصد بوده است. این کشور به همراه روسیه (۱۱ درصد)، امارات (۱۰ درصد) و چین (۱۰ درصد) بیش از ۷۰ درصد مقدار صادرات این محصول به آمریکا را داشته‌اند. همچنین ده کشور صادر کننده برتر این محصول نزدیک به ۹۰ درصد از کل واردات آمریکا را به خود اختصاص داده‌اند. نمودار زیر سهم صادر کننده‌گان آلومینیوم در ۱۰ ماه اول ۲۰۱۷ را بر اساس ارزش نشان می‌دهد:

سهم صادرات کشورهای مختلف به کشور آمریکا بر اساس ارزش در ده ماه نخست سال ۲۰۱۷

همانطور که ملاحظه می‌گردد چهار کشور اول صادر کننده و سهم ده کشور برتر تفاوت چشمگیری را نداشته و تنها هند جایگزین ونزوئلا شده است.

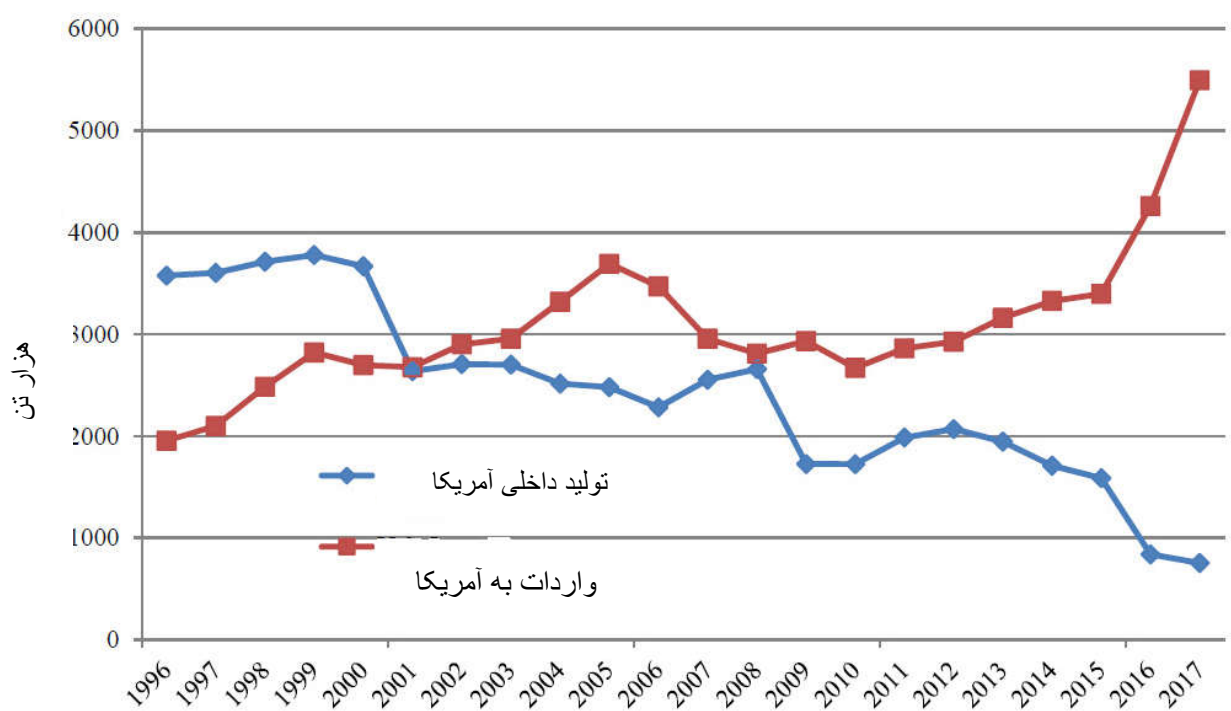
مقادیر دقیق صادرات فولاد و آلومینیوم (بر اساس مقدار و ارزش) کشورها به صورت جدول زیر می‌باشد:

صادرات فولاد و آلومینیوم کشورهای مختلف به آمریکا در ده ماهه نخست ۲۰۱۷

ردیف	کشور صادر کننده به آمریکا	مقدار صادرات فولاد (تن)	کشور صادر کننده به آمریکا	مقدار صادرات آلومینیوم (تن)	کشور صادر کننده به آمریکا	ارزش صادرات (آلومینیوم هزار دلار)
۱	کانادا	۵۸۰۰۰۰۸	کانادا	۲۴۷۸۴۵۵	کانادا	۵۷۷۱۳۸۹
۲	برزیل	۴۶۷۸۵۳۰	روسیه	۶۲۵۷۹۲	چین	۱۴۶۸۶۳۲
۳	کره جنوبی	۳۶۵۳۹۳۴	امارات	۵۶۹۴۰۵	روسیه	۱۳۰۱۶۵۰
۴	مکزیک	۳۲۴۹۲۹۲	چین	۵۴۷۱۲۷	امارات	۱۰۷۶۳۶۶
۵	روسیه	۳۰۱۲۳۶۹۱	بحرین	۲۱۳۶۱۴	بحرین	۴۹۸۸۵۰
۶	ترکیه	۲۰۲۴۹۴۵۶	آرژانتین	۱۸۲۰۰۴	آرژانتین	۳۶۸۰۰۸
۷	ژاپن	۱۰۷۸۱۱۴۷	آفریقای جنوبی	۱۴۱۶۰۰	آفریقای جنوبی	۳۲۲۵۵۲
۸	تایوان	۱۰۳۷۰۶۶۹	هند	۱۳۲۰۱۴	هند	۲۸۲۵۱۵
۹	آلمان	۱۰۲۵۱۷۶۷	قطر	۱۰۳۰۷۱۱	قطر	۲۶۹۸۰۹
۱۰	هند	۸۵۴۰۲۶	ونزوئلا	۸۲۰۷۸	آلمان	۲۳۲۹۶۱
۱۱	سایر کشورها	۷۹۱۴۶۲۱	سایر کشورها	۶۸۸۱۴۵	سایر کشورها	۲۰۲۰۴۵۲۷
۱۲	کل	۳۵۹۲۷۱۴۱	کل	۵۷۶۳۹۴۵	کل	۱۳۸۹۷۲۵۹

همانطور که قبلاً ذکر شد، مقدار واردات فولاد حدود ۳۰ درصد از کل مصرف این محصول در کشور آمریکا را شامل می‌شود. این در حالی است که حدود ۹۰ درصد از کل آلومینیوم مصرفی آمریکا از طریق واردات تامین می‌گردد. به نظر می‌رسد که در خصوص آلومینیوم آمریکا حق داشته و صنایع آلومینیوم این کشور متضرر گشته اند. همان‌طور که نمودار پایین نشان می‌دهد از سال ۲۰۱۴ تا سال ۲۰۱۷ شکاف بین واردات و تولید این محصول افزایش چشمگیری داشته و حجم واردات تقریباً به ۶ برابر تولید رسیده است.

حجم تولید داخلی و واردات داخلی آلومینیوم آمریکا بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۷

منبع: گزارش وزارت بازرگانی آمریکا

اما در مورد فولاد، بحث‌های زیادی وجود دارد. وزارت بازرگانی آمریکا در گزارش خود چنین استدلال می‌کند که با واردات فولاد در طی سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته بطوریکه این کشور به بزرگترین وارد کننده فولاد جهان تبدیل شده است ولی صادرات فولاد یک چهارم این واردات بوده است.

اما در نقطه مقابل، با توجه به اینکه در سال ۲۰۱۶ حدود ۷ میلیون نفر در کارخانه‌های وابسته به فولاد و بیش از ۱۰ میلیون نفر نیز در صنعت ساخت و ساز در آمریکا مشغول به کار بوده‌اند، وضع تعرفه نه تنها باعث افزایش قیمت‌ها و هزینه تولید می‌شود، بلکه سبب بروز ناطمینانی بویژه برای شرکت‌هایی که قرارداد بلندمدت با شرکای تجاری خود دارند، نیز می‌گردد که بیکاری یکی از پیامدهای آن است. همچنین بسیاری از محصولات فولاد و آلومینیومی که به صورت قطعات وارد می‌گردد، در داخل این کشور تولید نمی‌شوند و افزایش تعرفه به جز افزایش قیمت، عایدی دیگری برای مصرف‌کنندگان آمریکایی نخواهد داشت. به علاوه، نزدیک به نیمی از صنایع فولاد آمریکا از تکنولوژی کوره اکسیژن^{۱۱} (BOF) استفاده می‌کند که امروزه با تکنولوژی به‌روزتر کوره الکتریکی^{۱۲} (EA F) جایگزین شده است. این حمایت تعرفه‌ای کمکی به به‌روز شدن این صنایع نمی‌کند و با توجه به افزایش قیمت‌ها، انگیزه تغییر و رقابت بخش خصوصی را از کاهش داده و باعث به صرفه شدن تولید و استفاده از این تکنولوژی می‌گردد.

در سال ۲۰۰۱ دولت جرج بوش تعرفه فولاد را به ۳۰ درصد افزایش داده و در سال ۲۰۰۳ این تعرفه‌ها برداشته شدند. طبق تحقیقات صورت گرفته این اقدام باعث از بین رفتن ۲۰۰ هزار شغل در صنایع وابسته به این محصول شد که رقمی حدود ۴ میلیارد دلار حقوق از بین رفته در این بخش بر جای گذاشت.

در سطح بین‌المللی نیز این اقدام آمریکا واکنش‌های زیادی را در پی داشت. در اولین واکنش، اتحادیه اروپا، مکزیک و کانادا به سازمان تجارت جهانی شکایت نمودند. با توجه به ساز و کار این سازمان، طرف‌های شکایت دو ماه وقت دارند که در نشست‌هایی که بین دو طرف درگیر در این سازمان برگزار می‌گردد مسئله را حل نموده و به توافق برسند، در غیر این صورت شکایت به هیئت رسیدگی ارجاع می‌گردد و در خصوص آن تحقیق و تصمیم‌گیری می‌شود.

همچنین در اقدامی تلافی جویانه کشور مکزیک تعرفه‌های جدیدی بر گوشت خوک، پنیر و سایر کالاها که ارزشی در حدود سه میلیارد دلار دارند، وضع نمود. کالاهای کشاورزی که آسیب پذیرترین بخش است با تعرفه‌های ۱۰ تا ۲۰ درصدی مکزیک روبرو شده است. بانک جهانی نیز به این اقدام آمریکا واکنش نشان داده و در گزارش اخیر خود در خصوص احتمال کاهش ۹ درصدی حجم تجارت جهانی و تجربه بحران سال ۲۰۰۸ هشدار داده است. بر اساس این گزارش رشد اقتصادی نیز در صورت بروز جنگ اقتصادی میان این کشورها، کاهش خواهد یافت. در این بین کشورهای در حال توسعه‌ای وابسته به کشورهای صنعتی بیشترین کاهش در نرخ رشد را خواهند داشت. چرا که هر یک درصد کاهش در نرخ رشد اقتصادی کشورهای صنعتی، سبب کاهش ۱,۱ درصدی نرخ رشد کشورهای در حال توسعه می‌گردد.

¹¹ Basic Oxygen Furnaces

¹² Electric Arc Furnace

۶ - جمع‌بندی

با توجه به اهمیت واردات و اثراتی که این متغیر می‌تواند بر اقتصاد داخلی هر کشور داشته باشد، در این مطالعه سعی شد اصول و مبانی این مقوله بویژه در کشورهای توسعه یافته مورد واکاوی قرار گیرد. برای این منظور و با در نظر گرفتن این مسئله که تمامی این کشورها عضو سازمان تجارت جهانی و یا حتی پیشگامان تاسیس این سازمان بوده‌اند و خود ملزم به رعایت اصول و قوانین آن هستند، قوانین و اصول حاکم بر این سازمان مورد بررسی قرار گرفت. به طور خلاصه می‌توان به چهار اصل اساسی گات، اصل رفتار ملی کشورها، اصل کامله‌الوداد، حمایت از کالاهای داخلی و کاهش موانع و تعرفه‌های وارداتی، اشاره نمود. همچنین موافقت‌نامه‌هایی در این سازمان به تصویب اعضا رسیده است که استانداردها، پروسه واردات، یارانه‌ها، قوانین ضد دامپینگ و ... را تصریح نموده‌اند.

در بخش دوم، مولفه‌های اقتصادی موثر بر واردات تصریح گردیدند. همچنین ابزارهای کنترل و مدیریت واردات، ابزارهای تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای ذکر گردیدند و سعی شد مثال‌های عینی این گونه محدودیت‌ها بویژه در خصوص کشور آمریکا بیان شوند. بطور خلاصه ابزارهای غیر تعرفه‌ای شامل ممنوعیت واردات، محدودیت‌های فنی، سهمیه‌بندی، محدودیت‌های داوطلبانه صادرات، مالیات متغیر و نحوه صدور مجوزهای وارداتی هستند. هدف از اعمال محدودیت‌های واردات، به صورت مختصر، حمایت از اشتغال داخلی، صنایع نوپا و مصرف‌کنندگان داخلی، تلافی تصمیمات محدود کننده طرف تجاری و تامین امنیت ملی، می‌باشد.

در این بخش و با توجه به تصمیمات جنجالی دولت آمریکا مبنی بر وضع تعرفه بر واردات فولاد و آلومینیوم، آمارهای مربوط به واردات این محصولات در خصوص این کشور مورد بررسی قرار گرفته و اقدامات متقابل کشورهای ذی‌نفع ذکر شد. همچنین پیامدهای داخلی و خارجی این اقدام به طور مختصر بیان گردید.

نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

با توجه به موضوعاتی که ذکر شد، اولین و مهم‌ترین نتیجه قابل استنباط، بیان و تاکید بر مدیریت صحیح واردات است. در واقع بررسی منازعه آمریکا و دیگر کشورها نشان داد که از یک سو واردات بی حد و حصر آلومینیوم باعث ایجاد شکاف عظیم بین تولید و واردات این محصول در کشور آمریکا شده است، تا جایی که نزدیک به ۹۰ درصد از نیاز این کشور به این محصول از طریق واردات انجام می‌پذیرد. این بدان معنا است که با پیگیری روند کنونی احتمال از بین رفتن صنایع داخلی آمریکا در حوزه تولید این محصول به مرور زمان دور از ذهن نبوده و این کشور بیشتر و بیشتر به واردات وابسته خواهد شد. پدیده‌ای که در کشور ما نیز در خصوص صنایع مختلف مشاهده شده است. لذا درک چنین موقعیت‌هایی و استفاده از ابزارهای مناسب و بموقع قطعاً ضروری خواهد بود. بکارگیری ابزارهای مختلف با توجه به شرایط و هدف سیاست گذار متفاوت خواهد بود، اما به نظر می‌رسد بهتر است از ابزارهایی که پیامدهای بعدی داشته و متغیر تاثیر گذار بر سایر بخش‌های اقتصاد است، همانند تغییر نرخ ارز، پرهیز نمود.

در نقطه مقابل، صنعت فولاد این کشور قرار می‌گیرد که تنها ۳۰ درصد از نیاز این کشور از طریق واردات تامین می‌گردد. همانطور که قبلاً ذکر گردید، نزدیک به نیمی از تولیدات فولاد این کشور با تکنولوژی قدیمی‌تر تولید می‌گردد. وضع تعرفه و حمایت از این کارخانه‌ها سبب دور شدن این کارخانه‌ها از تکنولوژی روز می‌شود. این پدیده، به اضافه افزایش تعرفه که بطور ذاتی باعث افزایش قیمت می‌شود و قدرت چانه زنی که تولیدکنندگان داخلی از آن برخوردار می‌شوند، به افزایش هزینه‌های تولید منجر شده و نهایتاً بیکاری را در پی خواهند داشت. مثال هویدای این نوع حمایت در کشورمان ایران شرکت‌های خودرو سازی هستند. صنعتی انحصاری که از تکنولوژی روز دنیا عقب مانده و توانایی برآورده نمودن رضایت مشتریان در مقایسه با رقبای خارجی را ندارد. در خصوص چنین صنایعی، بهتر است با اجرای برنامه‌ای بلند مدت و بصورت کاملاً عملی و بدور از شعار، به مرور زمان شرایط رقابتی فراهم گردد که در این راه تجربه سایر کشورهای درحال توسعه و سازمان تجارت جهانی و اصول و قوانین این سازمان بسیار راهگشا خواهد بود.

نکته بسیار مهم دیگر در مورد تجربه اخیر آمریکا، دوری از شتاب زدگی و تصمیمات لحظه‌ای است. این نوع برخوردها، همان طور که قبلاً بیان شد، باعث بروز شرایط ناطمینانی برای شرکای تجاری می‌گردد. این شرایط برقراری روابط بلند مدت را برای شرکت‌ها و صنایع مختلف پیچیده‌تر کرده و طبیعتاً هزینه‌های جانبی در پی خواهد داشت.

۷- منابع

- حیدری مطلق،راضیه(۱۳۹۰)، الزامات مدیریت واردات در کشور، ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره های ۱ و ۲: ۶۳-۹۰.
شیر خدایی، میثم و شمس، شهاب‌الدین(۱۳۹۳)، مدیریت صادرات و واردات، انتشارات ترمه.
محمدخان، مرتضی و شیشه‌چی‌ها، مجتبی(۱۳۸۸)، راهنمای سیستم تجارت جهانی، انتشارات سروش.
- Deyak, T, Sawye, W and Sprinkle, R, 1993, A comparison of demand for import and export in Japan and United States, Journal of world trade.
- Lutz, J, 1994, To import or to protect? Industrialized countries and manufactured products, Journal of world trade, 28(4): 123-145.
- Riley, Brayan and Tyrell, Patrick, 2018 Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation.
- Tori K., Whiting, 2018, President Should Reject Flawed Commerce Report on Steel Tariffs, The Heritage Foundation report.
- U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security Office of Technology Evaluation, The Effect of Imports of Steel on the National Security, January 2018.
- U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security Office of Technology Evaluation, The Effect of Imports of Aluminum on the National Security, January 2018.
- United Nations Conference on Trade and Development, Classification of Non-Tariff Measures, 2012.
- World Bank, Global Economic Prospects: The Turning of the Tide?, June 2018.